

Grunnlagt 1869

Utgitt av AS Dagbladet, PB 1184 Sentrum, 0107 Oslo
Tlf. 22 31 06 00. Trykk: KS AS Dagblad-Trykk

Ansvarlig redaktør:

HARALD STANGHELLE

Politisk redaktør: John O. Egeland

Nyhetsredaktør: Esten O. Sæther

Redaktører: Hege Duckert, Ove Monsen, Marianne Mowinckel (konst.)

Adm. direktør: Cato Hellesjø

Vår ære og vår makt

■ Det later til å gå mot slutten på de store sakene mot våre skipsredere fra den første etterkrigs-tid. Aftenposten melder at saken mot dem som hadde forsynt seg av Anders Jahres antatte utenlandsformue går mot en løsnings, og Reksten-sakens formelle punktum ble også satt nylig. Nå er det bare Jahre-formuens siste del, saken mot Bjørn Bettum og den engelske banken Lazard Brothers igjen. Det betyr formodentlig at det blir ryddet opp etter de største skatteunndragelser i Norges-historien innen århundret er omme.

■ Skipsrederne ble ryggraden i den norske kapitalismen etter krigen. Fordi de tilførte landet enorme valutainntekter i gjenreisningsperioden, fikk de gode vilkår av den norske staten. Og i motsetning til skipsredere ellers i verden, ble de norske behandlet med respekt for sin samfunns-innsats. Skipsfartsnæringen var vår stolthet, skoleelevene lærte de brystnorske sanger om den norske sjømann samtidig som de pugget rederi-flaggene, og rederne ble plassert på sokler, finansiert av dem selv. Anders Jahre opprettet til og med humanitære og vitenskapelige stiftelser til fremme av forskning og annet som ikke kaster like mye av seg som skipsfarten.

■ Men samfunnets hyllest og statens rause behandling var ikke godt nok for enkelte av dem. De unndro milliarder fra den beskatning de ifølge lov og regler skulle utsettes for, og plasserte dem i stiftelser og selskaper i skatteparadis som Cayman Island. Jakten på disse formuene startet egentlig allerede i 1950-åra, men det var først i 1970-åra det kom fart i arbeidet. Når det nå avsluttes, er det altså punktum for et vanskelig ettersøkningsarbeid som har tatt nesten halve århundret.

■ I mellomtida har skipsfartens plass i den norske økonomien fortatt seg. Men fortsatt har denne næringen en spesiell stilling, med sine skatteprivilegier og utregistreringer. Det begrunnes i næringens internasjonale karakter. Men med etterkrigstidas planstyre og valutarestriksjoner for lengst avskaffet, er formodentlig også behovet for å stikke bort formuer ulovlig i skatteparadis borte.

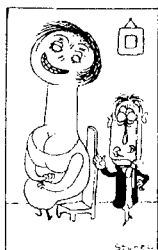
Ryddeaksjon

■ Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om den frivillige sektoren i samfunnet uten å bringe noe nevneverdig nytt. Den minner mest av alt om en ryddeaksjon overfor det som er. Det er skuffende. Så vel statsminister Thorbjørn Jagland som planleggingsminister Bendik Rugaas har jo etterlatt et sterkt inntrykk av at den tredje sektor skulle få selvstendige oppgaver i byggingen av Det norske hus. Men fortsatt skal det være slik at frivillighetsinnsatsen skal innordnes i de rammene staten setter. De skal gjøre det staten synes er nyttig.

■ For at den frivillige sektoren skal spille en selvstendig rolle i samfunnet, må den gis økonomiske vilkår som gjør den i stand til å fungere på egne premiser. Meldingen følger i så henseende ikke opp den velvillige retorikken som statsminister og planleggingsminister har framført.

Sterke krefter

■ Landteigens bok selger bedre enn Jaglands, melder Nationen.
■ Markedskreftene lar seg ikke styre.

Det er tid for å ta vårt århundre i ettersyn, og blant dem som nå svinger svøpen over fortidas feiltolkere, er den tidligere liberale svenske politiker Per Ahlmark.

På jakt etter medløpere

Vårt århundre var løfterikt fra starten. Det bar bud i seg om rikdom og human utvikling. Isteden ble det historiens mest tragiske og voldelige. Flere ble myrdet i «vår tid» enn under alle tidligere sekler sammenlagt. Førti millioner mennesker falt på slagmarkene, 140 millioner ble utryddet av regjeringer og statsjefer, som politiske folkemord. To tredjedeler av nedslaktningen ble utført av kommunistiske regimer.

NOTATER

ARVE SOLSTAD

SIDE 3

Stalin står ansvarlig for 42 millioner, Mao 37, Hitler 21, Chiang Kai-shek ti osv... Historikernes tall virker etter hvert eksakte. De kan påpluses eller reduseres, men for oss alminnelig dødelige blir de abstrakte, særlig når nullene kommer på plass i kolonnene.

Massebord skjær fortrinnsvis i land hvor den absolutte ideologi og den absolutte makt er sammensveiset. Demokratiske stater, med valg gjennom alminnelig og lik stemmerett og under politisk frihet, har bare et begrenset ansvar for seklets katastrofer. Demokratiet har heller ikke gått til krig mot et annet demokrati. Avvikene finnes, men de er marginale. Demokratiet fredsskapende evne framstilles nå av enkelte forskere som en empirisk lov i internasjonale relasjoner.

Det er denne tunge ballast som den uforsonlige svenske idékritiker og polemiker Per Ahlmark tar med seg i sin siste bok, «Det åpne såret», hvor han igjen går til angrep på fortrinnsvis svenske venstreintellektuelle, publisister og Olof Palme, for sitt «skamlede medløperi» overfor totalitære ideologier, diktaturer og massebord. Måltavla er de ideologiske apologetene og svermerne de siste 30 årene, som også har vært blinde for den krystallklare motsetningen mellom demokrati og diktatur.

Den tidligere svenske vise-statsministeren, poeten og ung-liberaleren, som jeg en gang kjente med den berømte halmhatten i svensk valgkamp, har Vilhelm Moberg, Ingemar Hedenius og Herbert Tingsten som sine åndelige helter. Da flyter blod lett i avisspalter og bøker. Det vrir av opportunist, skurker, sjarlataner og

intellektuelle middelmådigheter. Gamle venner leies til idékritikkens skaffott. Palme-myten skalperes. Palme var f.eks. uhyre selektiv i sin fordømmelse av diktaturene. Ideologiske sitater plukkes fram med effekt og bravur som minner om gjennomslag i store kriminalsaker.

En gammel studentavis dukker plutselig opp på Ahlmarks skrivebord. Den refererer med begeistring et møte mellom Stockholm-studentene og Dagens Nyheters sjefredaktør, Olof Lagercrantz, i februar 1971. Redaktøren forteller om sin reise til Kina under kulturrevolusjonen.

«Eksisterer det noen personkultus i Kina?» spør en student.

«Det finns et abstrakt drag hos Mao Tse-tung som motverkar det,» svarer Lagercrantz. «Dessutom är han (Mao) ju en vettig, en mogen karl, de Gaulle framstår som en pompos tomtunna, Churchill som en tolvårig scoutledare i jämförelse med honom.»

Ahlmark følger til: «Det här svaret är ingen skämt. Många talade och tänkte så på den tiden.»

Men sitatene kommer ikke som tilfeldige nålestikk. Trass i den essayistiske form han har valgt i sitt polemiske felttog mot de «middelmådige feiltolkene», holder han fast i et overordnet perspektiv: demokrati versus diktatur. Vi bør vise respekt for hans problemstilling og hans påstand om medskyldighet i tragediene. I Sverige avvises han ofte med hat eller taushet, noen blir til og med kanskje skremt, men hans historiske metode, patos og retorikk er lite egnet til å framkalle interessante svar på hvorfor så mange intellektuelle sviktet demokratiske og liberale verdier i vår nære fortid. Hvorfor kunne Olof Lagercrantz, med sine ressurser, ja med sine intuisjoner og innlevelse i verdensdiktningen, så totalt feilbedømme situasjonen i Kina?

«Nu kommer jeg med et skriftemål som jeg skammer meg over,» heter det i Samfundets Støtter. Ja vel – det er alltid interessant, men hos Ahlmark er jeg redd den åpenhjertige tilståelse er et verdiløst dokument. Den ærekjære korsfarer gir oss heller ikke en eneste sjanse til å trekke egne slutninger.

Det hender at en av våre egne idékritikere, med god hukommelse, Per Egil Hegge, hjelper oss på vei til å tenke selv, med sin nålestikk-journalistikk. Forleden dag (11.3.) av-

Josef Stalin, ansvarlig for 42 millioner menneskers død.

Mao for 37 millioner...

Adolf Hitler for 21 millioner...

og Chiang Kai-shek for ti millioner.

Men Per Ahlmark svinger svøpen av dem som ikke over mange som finner nåde for sviktet.

Olof Palme er en svinger svøpen av dem som ikke over mange som finner nåde for sviktet.

la han for eksempel Berge Furre noen sitatvisitter om Kina og DDR som opphavsmannen helst vil glemme. Men Hegges finurlige, ja underfundige polemiske form har kanskje heller ikke vært særlig fruktbringende for interessante skriftemål og selvanalyse hos meningsmotstandere. De er ikke blitt tallrike i Norge.

Nei, i øyeblikket er den emnente svenske historikeren Peter Englundns siste essay-samling, «Brev från nullpunkten», et bedre selskap. I seks avsnitt behandler han noen av seklets store tragedier, som spenner fra startpunktet, den første verdenskrig, til bombene over Nagasaki og Hiroshima. Detaljkarpe skildringer, innbakt kompliserte årsaksforhold, som ikke munner ut i intellektuell sterilitet. Tonen er neddempt, formålet er klart. «Vi har nyligen sett hendelser som tvinger oss at undra om dessa stora tragedier kanske inte bara var temporära yttre störningar utan kanske till dels har samma rötter som våra påtagliga framsteg. Och vi kan nu också skåda betydande försök att förneka det som skett, en verksamhet som bara finner sin logiska fullbordan just i Återupprepningen. Därför är det i dag viktigare än någonsin att minnas.»

Ja, nettopp!

Dagbladet for 50 år siden... og 25 år siden

16. MARS 1947

Det er lykkes for det store amerikanske tekstilfirmaet Union Carbide å fremstille et helt nytt syntetisk garn som en venter vil slå ut nylon om kort tid, melder New York-kringkastingen. Det nye garnet er nylonet overlegent på mange måter. Det er upåvirkelig av vann og

kjemikalier og til en viss grad ildsikkert.

16. MARS 1972

Hvis kvinnesak hadde vært anerkjent og hadde slått gjennom i vårt samfunn, ville Esther Vilars bok «Den dresser te mannen» aldri ha kommet ut. Ethvert annet viktig politisk tema behandlet på denne

måten ville uten videre fått forlagene til vende tommelen ned. Det er uforståelig, for ikke å si uhyggelig, at det er en vitenskapskvinn, lege og sosiolog med tre doktorgrader som har skrevet en bok som er så uvitenskapelig, sier nyfeministen Nina Karin Monsen til Dagbladet.